

Klavdija Aniĉiĉ, Tanja Hrovat Svetiĉiĉ,
Tjaša Hrovat, Gregor Lapajne, Gregor Mešiĉ,
Robert Miklavĉiĉ (2015)

Delo s povzročitelji nasilja: strokovne smernice in predstavitev dela

Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo,
176 str., ISBN 978-961-91732-4-4

Klavdija Aniĉiĉ, Tanja Hrovat Svetiĉiĉ,
Tjaša Hrovat, Andreja Sušnik (2015)

Nasilje nad otroki: strokovne smernice za delo z otroki, ki doživljajo zanemarjanje in/ali nasilje

Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo,
148 str., ISBN 978-961-91732-3-7

Priročnika *Delo s povzročitelji nasilja: strokovne smernice in predstavitev dela* ter *Nasilje nad otroki: strokovne smernice za delo z otroki, ki doživljajo zanemarjanje in/ali nasilje*, skupaj s priročnikom z naslovom *Nasilje nad ženskami – prav(n)e poti v varno življenje žensk in otrok: praktični vodnik po sodnih in upravnih postopkih* (2014) (vse je izdalo Društvo za nenasilno komunikacijo) tvorijo trilogijo publikacij o delu na področju preprečevanja nasilja. Oba novejša priročnika sta izjemno pomembna, saj so v njima strnjene izkušnje dela na področju preprečevanja nasilja zadnjih dvajset let. Publikaciji upoštevata sodobne opredelitve nasilja, ki vključuje tako fizično kot tudi psihično, spolno in ekonomsko nasilje, kot vrsto nasilja pa priznavajo tudi najnovejše pojavnne oblike, ki so se pojavile z informacijsko-komunikacijskimi tehnologijami.

Leta 1989 je bila v Sloveniji ustanovljena prva nevladna organizacija, ki se ukvarja z nasiljem nad ženskami in otroki. To je bilo *Društvo SOS telefon za ženske in otroke, žrtve nasilja*. Deluje še danes. Vse večja družbena ozaveščenost je pripomogla k temu, da so se omenjenemu društvu v naslednjih letih pridružile nove organizacije. Povečalo se je tudi število žensk in otrok, ki so pri njih iskali pomoč, hkrati pa se je pojavila potreba po oblikovanju novih programov, tako preventivnih kot programov za delo z žrtvami in povzročitelji nasilja. *Društvo za nenasilno komunikacijo* je bilo ustanovljeno leta 1996 kot nevladna, neprofitna in humanitarna organizacija, ki deluje v javnem interesu. Od ustanovitve izvaja programe za preprečevanje nasilja in programe za ukrepanje v primerih nasilja, zlasti nasilja nad ženskami in otroki v družini. Tri poglavne naloge društvo so: 1) spodbujati ničelno toleranco do nasilja; 2) izvajati programe pomoči za osebe, ki doživljajo nasilje; in 3) izvajati programe za delo z osebami, ki nasilje povzročajo. Priročnika si prizadevata uresničevati zadnja dva cilja.

DELO S POVZROČITELJI NASILJA: STROKOVNE SMERNICE IN PREDSTAVITEV DELA

Priročnik predstavi definicije in oblike nasilja. Podrobneje opiše različne vrste nasilja, tudi sodobnejše. Nabor obsega: nasilje nad ženskami, nasilje v družini, nasilje med t. i. zmenkanjem (v času dobivanja partnerjev/partnerk, ki ne živita v skupnem gospodinjstvu), nasilje nad starejšimi, nasilje nad vrstniki/cami, nasilje nad moškimi, zalezovanje, nasilje s pomočjo informacijsko-komunikacijskih tehnologij, nasilje na delovnem mestu

(mobing), trgovanje z ljudmi in spolno izkoriščanje, nasilje nad LGBT osebami, diskriminacija in institucionalno nasilje.

Drugi del priročnika je namenjen predstavitvi temeljnih načel dela s povzročitelji nasilja. Pri delu s povzročitelji nasilja je poglavni cilj zmanjševati/ustaviti nasilje in povečati varnost žrtev nasilja (str. 44). Programi za povzročitelje nasilja, ki jih izvaja Društvo za nenasilno komunikacijo, so del širšega procesa kulturnih in političnih sprememb za odpravo diskriminacij na podlagi spola in drugih oblik diskriminacij. Avtorice in avtorji v priročniku odgovornost za nasilje pripisujejo izključno povzročitelju nasilja in se zavzemajo za ničelno toleranco do nasilja. Za nasilje nikoli ni kriv in odgovoren nihče drug kot tisti, ki ga povzroča. Nič ne sme biti opravičilo za nasilje. Nasilno vedenje je izbira, zato ga ne moremo opravičiti s kakršnimkoli ravnanjem žrtve. Takšen odločen vidik je pomemben, ker žrtve nasilja krivdo pogosto pripisujejo sebi. V svojih lastnostih ali vedenju vidijo razlog za to, da partner nad njimi izvaja nasilje. Kadar poskuša žrtev določiti svoje meje, izraziti svoje misli ali prepričanja, povzročitelj in okolica to pogosto razumejo kot izzivanje. Pri nasilju gre za nadzor nad drugo osebo, ki ga povzročitelj učinkovito vzdržuje z uporabo fizičnega, psihičnega, spolnega in ekonomskega nasilja (str. 45).

Zadnji del priročnika avtorice in avtorji namenijo pregledu minimalnih standardov programov za delo s povzročitelji nasilja, pregledu programov za povzročitelje, ki jih izvaja Društvo za nenasilno komunikacijo, in pregledu potreb po oblikovanju novih programov za delo s povzročitelji nasilja. Povzročitelji nasilja so osebe različnih starosti, pripadniki in pripadnice različnih družbenih slojev, etničnih skupin in različnih verskih prepričanj. Nikakor ne drži, da se bolj nasilno vedejo le pripadniki nižjega družbenega sloja ali določenih verskih in etničnih skupin.

Avtorice in avtorji v zadnjem delu opisujejo primere, v katerih zaradi specifične vrste nasilja ali specifičnih okoliščin uporabnikov ne razpolagajo z ustreznimi programi, ki bi ustrezno zadovoljili potrebe vseh uporabnikov. Nekaj primerov: na trening socialnih veščin je napoten moški, ki izvaja nasilje zunaj partnerskih odnosov; v program za mladostnike, ki povzročajo nasilje, je napoten mladostnik, ki se je zaradi večletnega časovnega odmika od kaznivega dejanja že pred vključitvijo v program nehal nasilno vesti; v program je napoten uporabnik, ki nasilje povzroča v akutni fazi duševne bolezni; v program je napoten uporabnik, ki ima težave z zasvojenostjo, ki jih ne rešuje (str. 118).

Vzroki so v pomanjkanju programov, namenjenih delu s povzročitelji nasilja. Program *Trening socialnih veščin za osebe, ki povzročajo nasilje*, ki ga izvaja Društvo za nenasilno komunikacijo, je namreč edini program dela s povzročitelji, ki ga je verificirala Socialna zbornica Slovenije. Delni odgovor za izboljšanje stanja avtorice in avtorji vidijo v diferenciaciji in razvoju novih programov, namenjenih delu s povzročitelji nasilja. Predlagajo razvoj devetih programov: 1) preventivne programe za odgovorno partnerstvo; 2) programe za preprečevanje in zmanjševanje nasilja moških nad ženskami; 3) programe za povzročitelje nasilja v družini, ki prihajajo iz drugih kulturnih okolij; 4) programe za delo s starši in učenje nenasilne vzgoje; 5) programe za preprečevanje in zmanjševanje nasilja nad starejšimi; 6) programe za preprečevanje in zmanjševanje nasilja otrok nad starši; 7) programe za preprečevanje in zmanjševanje nasilja nad vrstniki/vrstnicami; 8) programe za preprečevanje in zmanjševanje nasilja na delovnem mestu; in 9) programe za delo s povzročitelji nasilja, ki so zasvojeni z alkoholom ali drugimi psihoaktivnimi substancami.

Avtorice in avtorji sklenejo, da je preventiva najboljši način dolgoročnega reševanja problematike nasilja, hkrati pa, da mora zaradi raznovrstnosti vrst nasilja delo na področju preprečevanja nasilja vključevati različne organizacije, ki prihajajo v stik s potencialnimi žrtvami in povzročitelji nasilja, občutljivost pa morajo razviti tudi tiste, ki se le postransko ukvarjajo s preprečevanjem nasilja ali s področjem socialnega varstva.

NASILJE NAD OTROKI: STROKOVNE SMERNICE ZA DELO Z OTROKI, KI DOŽIVLJAJO ZANEMARJANJE IN/ALI NASILJE

Drugi priročnik, ki je izšel hkrati s prvim, obravnava delo z otroki, ki doživljajo zanemarjanje ali nasilje. Otroci pogosto doživljajo zanemarjanje in nasilje v odnosih, ki naj bi bili najvarnejši. Žrtev nasilja je tudi otrok, ki je priča nasilju enega starša nad drugim. Otrok, ki je priča nasilju nad bližnjimi osebami, zaradi simbioze, odvisnosti in identifikacije z osebo, ki doživlja nasilje, utрпи škodo, tudi ko je kot opazovalec samo posredno izpostavljen nasilju (str. 17).

Avtorice na začetku podrobno opredelijo vrste in oblike nasilja nad otroci. Pregled obravnava tako telesno in psihično nasilje nad otrokom kot tudi zanemarjanje, spolne zlorabe, ekonomsko nasilje, izkoriščanje otroškega dela, nasilje z zlorabo informacijskih tehnologij, diskriminacijo, prisilne poroke, genitalne mutilacije in ritualne zlorabe. Priročnik posebno pozornost nameni nasilju v okoliščinah in na načine, za katere se zdi, da niso zelo pogosti, vendar se dogajajo: genitalna mutilacija (pohabljanje spolovil), trgovanje z otroki, ritualna

zloraba, prisilna poroka, nasilje nad otroki, ki živijo na ulici, zaradi pogostosti uporabe informacijsko-komunikacijskih tehnologij pa posebno pozornost namenja tudi novim situacijam, v katerih se dogaja zanemarjanje oziroma nasilje.

Prav tej temi priročnik namenja obsežnejše poglavje. Komunikacija med ljudmi vse bolj poteka tudi z uporabo informacijsko-komunikacijskih tehnologij (mobilni telefon, elektronska pošta, zasebne in javne klepetalnice, forumi, družabna omrežja, blogi, spletne strani). S tem se povečuje tudi nasilje, ki ga otroci doživljajo oziroma opazujejo kot uporabniki teh tehnologij. Prek klepetalnic, družabnih omrežij, hipnih sporočil in elektronske pošte se širi tudi nasilje nad vrstniki: otrok ali skupina otrok v pogovoru drugega otroka žali, ga obrekuje, mu grozi, se iz njega norčuje, se mu posmehuje, o njem širi neresnice ali zanj neprijetne dogodke. Dosegljivost prek mobilnega telefona daje otroku občutek povezanosti, varnosti in tudi anonimnosti ter svobode. Mobilni telefoni pa so lahko tudi sredstvo za povzročanje nasilja, saj lahko otrok po mobilnem telefonu dobiva grožnje v obliki sms sporočil, zlonamerne klice, klice neznanih klicateljev ali fotografije, ki ga prizadenejo ali vznemirijo (str. 34).

Osrednji del priročnika je namenjen načinom dela z otrokom, ki doživlja zanemarjanje ali nasilje, in prepoznavi nasilja. Priročnik po korakih razčleni pomoč otroku, ki doživlja zanemarjanje in nasilje. Avtorice obravnavajo pet tem: 1) odziv na otroka, ko prvič spregovori o nasilju; 2) merila za oceno ogroženosti otroka; 3) upoštevanje varovalnih in rizičnih dejavnikov; 4) skupine otrok, ki so še posebej ogrožene; 5) starši, na katere je treba biti še posebej pozoren; in 6) načrt pomoči otroku, ki doživlja zanemarjanje oziroma nasilje, in staršu ali drugi odrasli osebi, ki otroka podpira in ga ne ogroža.

Zadnji del priročnika je namenjen popisu dvajsetletnih izkušenj in dobrih praks Društva za nenasilno komunikacijo na področju dela v primerih nasilja v družini. Obsega poglavja, ki razčlenijo smernice za delo z otrokom z izkušnjo zanemarjanja oziroma nasilja, delo s starši, ki povzročajo nasilje nad otrokom, in obsežnejše predstavijo protokol izvajanja stikov starša z otrokom pod nadzorom ter izdelavo varnostnega načrta z otrokom. Priročnik sklenejo s pregledom pravnih virov, povezanih z delom z otrokom, ki doživlja zanemarjanje ali nasilje.

Gre za zelo pomembna priročnika, ki sta namenjena tako strokovni kot tudi nestrokovni javnosti. Tisti, ki se s preprečevanjem nasilja ali z otroci, mladostniki, ženskami, starostniki ali drugimi osebami, ki doživljajo nasilje, srečujejo poredko, bodo v priročniku našli dragocene napotke, kako ravnati v primerih, ko pri svojem delu ali v vsakdanjih situacijah pridemo v stik z osebo, ki doživlja nasilje. Priročnik odgovarja na vprašanja, kako nasilje prepoznati, kako oceniti posameznikovo ogroženost, na koga se obrniti in kako delovati preventivno. Strokovna javnost pa ima priložnost priročnika brati bolj poglobljeno, kot dragocen nabor izkušenj organizacije, ki že dvajset let uspešno deluje na področju preprečevanja nasilja. Priročnika prinašata vpogled v sodobna dognanja na področju preprečevanja nasilja s posebno občutljivostjo za tiste pojavne oblike nasilja, ki so se zaradi hitrega napredka tehnologije še pred desetletjem zdele nepojmljive.

Priročnik strokovni javnosti ponuja popis potreb po oblikovanju novih programov na področju preprečevanja nasilja. Avtorice in avtorji bralkam in bralcem sporočajo, da gre za področje, ki se hitro spreminja, zato je za uspešno delo na področju preprečevanja nasilja nujno treba spremljati nove družbene trende in upoštevati tudi razvoj novih tehnologij in oblik skupnega bivanja.

Priročnika sta dragocen prispevek k delu na področju preprečevanja nasilja v Sloveniji in bosta koristila vsem, ki se pri delu srečujejo z osebami, ki doživljajo nasilje. Hkrati pa strnjeno prikazujeta prehojeno pot, genezo dognanj, razvoj programov in dobrih praks na področju preprečevanja nasilja, zato ju lahko imamo za kažipot pri razvoju novih programov, dobrih praks in občutljivosti za skupine ljudi, na katere moramo biti pri svojem delu in pri delu na področju preprečevanja nasilja še posebej pozorni.

Gašper Krstulović